

Zaopatřovací příspěvek – pomocník dětem odcházejícím z náhradní péče

Lucie Miklová

Bakalářská práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Lucie Miklová
Osobní číslo: H22990
Studijní program: B0111A190011 Sociální pedagogika
Forma studia: Kombinovaná
Téma práce: Zaopatřovací příspěvek jako pomoc dětem odcházejícím z náhradní péče

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti vývojové psychologie (mladí dospělí), forem náhradní péče a sociálního zabezpečení.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK, 2008. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Psyché. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1788-3.
CHRÁSKA, Miroslav, 2016. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Pedagogika. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.
PAZLAROVÁ, Hana a Oldřich MATOUŠEK, 2016. Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: Dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků. Karolinum. ISBN 978-80-246-3347-3.
ŠMAJDOVÁ BÚŠOVÁ, Katarína a Miloš KUČERA, 2015. Profesionální rodičovství: etnografická studie. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-2779-3.
Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí v zařízení pozdějších předpisů

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **23. ledna 2025**

Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2025**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 23. ledna 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení bakalářské práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na bakalářské práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Práce je zaměřena na problematiku poskytování zaopatřovacího příspěvku opakujícího se. Teoretická část práce vysvětluje pojmy pro snadnější pochopení tématu, tj. systém náhradní péče, osvojení, podrobněji pak popisuje dvě hlavní formy náhradní výchovy dětí, kterými jsou náhradní rodinná péče a ústavní výchova. Dále vysvětluje dávku zaopatřovací příspěvek a uvádí podmínky pro jeho přiznání. V praktické části jsou teoreticky popsány metody využití v práci, tj. rozhovor, tematická analýza a dotazníkové šetření. Dále jsou popsány realizované výzkumy, tj. rozhovor s kurátorkou pro okres Zlín, tematická analýza a dotazníkové šetření u vybraného vzorku mladých dospělých, kteří odešli z ústavní či pěstounské péče. Hlavním cílem práce je zmapovat pocity a potřeby mladých dospělých, kteří využívají zaopatřovacího příspěvku opakujícího se. V závěru práce jsou vypsána zjištění z výzkumů.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, ústavní výchova, zaopatřovací příspěvek, rozhovor, dotazníkové šetření, tematická analýza

ABSTRACT

The work is focused on the issue of providing a recurring maintenance allowance. The theoretical part of the thesis explains concepts for easier understanding of the topic, i.e. the system of substitute care, adoption, then describes in more detail the two main forms of substitute education for children, which are substitute family care and institutional education. It also explains the welfare allowance and states the conditions for granting it. In the practical part, the methods used in the work are theoretically described, i.e. interview, thematic analysis and questionnaire survey. Furthermore, the conducted researches are described, i.e. interview with the curator for the Zlín district, thematic analysis and questionnaire survey of a selected sample of young adults who have left institutional or foster care. The main goal of the work is to map the feelings and needs of young adults who use the recurring care allowance. At the end of the work, findings from the research are listed.

Keywords: substitute family care, institutional education, maintenance allowance, interview, questionnaire survey, thematic analysis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své bakalářské práce, PhDr. Heleně Skarupské, Ph.D., za podporu ve všech fázích tvorby práce, poskytnutí podnětných rad a doporučení.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 SYSTÉM NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	13
1.1.1 Osvojení	14
1.1.2 Pěstounská péče.....	16
2 ÚSTAVNÍ PÉČE	18
3 AKTÉŘI PODÍLEJÍCÍ SE NA PŘÍPRAVĚ MLADÝCH NA ODCHOD Z POBYTOVÉHO ZAŘÍZENÍ	20
4 ZAOPATŘOVACÍ PŘÍSPĚVEK OPAKUJÍCÍ SE	23
II PRAKTICKÁ ČÁST	26
5 TEORETICKÁ VÝCHODISKA VÝZKUMU	27
6 REALIZACE VÝZKUMU	29
6.1 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	29
6.1.1 Výzkumný soubor a sběr dat.....	29
6.1.2 Výsledky dotazníkového šetření	30
6.1.3 Respondenti rozhovoru	35
6.1.4 Výsledky analýzy	37
6.2 VÝZKUMNÁ ZJIŠTĚNÍ A NÁVRHY NA ZLEPŠENÍ.....	41
ZÁVĚR	43
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	45
SEZNAM OBRÁZKŮ	48
SEZNAM TABULEK.....	49
SEZNAM GRAFŮ	50
SEZNAM PŘÍLOH.....	51

ÚVOD

V životě mohou nastat situace, kdy se o dítě nemůže starat žádný z rodičů ani poručník. V těchto případech pak přichází na řadu nejčastěji pěstounská péče nebo jiná forma náhradní péče. Po dovršení osmnáctého roku věku, nebo na konci studií, však mladí lidé opouštějí pěstounskou péči nebo pobytová zařízení a stát jim chce usnadnit tento přechod do dospělého života nepojistnou sociální dávkou – zaopatřovacím příspěvkem. Ten byl zaveden novelou zákona o sociálně právní ochraně dětí (zákon č. 359/1999 Sb.) od ledna 2022. A jelikož proces osamostatňování mladých dospělých není ze dne na den, je pomoc při startu do nového života zajišťována prostřednictvím zaopatřovacího příspěvku opakujícího se.

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku spojenou poskytováním zaopatřovacího příspěvku opakujícího se. Hlavním cílem práce je zmapovat potřeby a pocity, mladých dospělých, kteří využívají zaopatřovacího příspěvku opakujícího se, odešli z ústavního zařízení či náhradní rodinné péče a začlenili se do samostatného života.

Práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část popisuje základní pojmy související s touto sociální dávkou. Vymezuje systém náhradní péče, podrobněji pak popisuje dvě hlavní formy náhradní výchovy dětí, kterými jsou náhradní rodinná péče a ústavní výchova. Dále vysvětluje zaopatřovací příspěvek, pojmy s ním spojené a podmínky pro jeho přiznání.

V druhé části práce jsou nejprve uvedena teoretická východiska pro výzkumnou část práce. S ohledem na cíle práce byl zvolen kombinovaný metodický přístup. Kvalitativní část nejprve zmapovala potřeby a chování respondentů, kteří odcházejí z pobytových zařízení či pěstounské péče z pohledu kurátorky pro okres Zlín. Tento krok pomohl správně nastavit strukturu kvantitativního dotazování a také pomohl pochopit kvantitativní výsledky. Kvalitativní fáze zahrnovala tedy rozhovor autorky práce s kurátorkou a se vzorkem mladých dospělých, kteří přistoupili na metodu rozhovoru, kvantitativní fáze zahrnovala anonymní dotazníkové šetření. V realizovaném dotazníkovém šetření je 14 otázek zaměřených na zkoumané problémy související s pocity respondentů před odchodem z ústavní či pěstounské péče, s využíváním zaopatřovacího příspěvku a připraveností respondentů do samostatného života. Výstupy rozhovorů i dotazníkového šetření byly zpracovány metodou tematické analýzy. Závěr práce je věnován interpretaci výsledků, hlavním zjištěním vyplývajícím z tematické analýzy a návrhům na zlepšení.

Téma práce jsem si zvolila s ohledem na studovaný obor a také proto, že mě daná problematika zajímá.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SYSTÉM NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

Nejdříve budou vymezeny základní pojmy související s tématem práce, a to náhradní rodinná péče a ústavní péče. Toto považuji za důležité pro pochopení problematiky související s využíváním zaopatřovacího příspěvku opakujícího se.

Řezáč (2022) uvádí, že dítě je z principu našeho uspořádání rodinného života v oblasti uplatňování svých práv, zájmů, a i z hlediska sociálního fungování obvykle odkázáno na dospělé osoby (zejména rodiče). Ne každé dítě má však zajištěnou maximální oporu ze strany rodičů. Pokud je příslušnými orgány shledána nevyhovující životní situace, dochází k intervenci sociálních pracovníků a v krajních případech k odebrání dítěte. (Řezáč, 2022)

Obce s rozšířenou působností si zřizují komisi pro sociálněprávní ochranu dětí, které koordinuje výkon sociálněprávní ochrany, posuzuje jednotlivé případy vyžadující zvláštní pozornost, navrhuje a posuzuje i programy pro ohrožené děti a rodiny v příslušném spádovém území. Sociálněprávní ochrana se zaměřuje zejména na děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, na děti svěřené jiné osobě odpovědné za jejich výchovu, na děti vedoucí zahálčivý nebo nemravný život, i na děti, které opakovaně utíkají od rodičů, na děti - oběti trestných činů, na děti umístěné v zařízení pro nepřetržitou péči, na děti ohrožené násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, na děti žádající o udělení mezinárodní ochrany, azylanty a děti požívající doplňkové ochrany. (Matoušek, Pazlarová, 2016)

Odebrání dítěte z rodiny a jeho umístění do náhradní péče je vnímáno jako poslední možnost a donucovací intervence, která může být využita pouze tehdy, když je shledáno, že rodiče nemají schopnost pečovat o své dítě. (Pemová, Ptáček, 2022, s. 35)

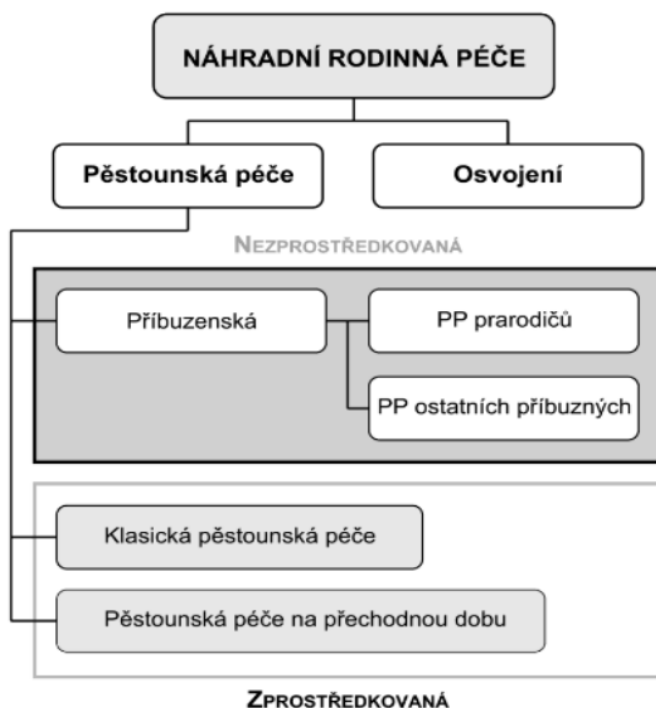
Pokud se o dítě nemohou starat jeho biologičtí rodiče, je třeba využít některou z forem náhradní péče o děti. Podle Matějčka (1999) můžeme jako náhradní rodinnou péči označit takovou formu výchovy dětí, kdy dítě vyrůstá s náhradními rodiči v prostředí, které se v co největší míře podobá životu dítěte v jeho biologické rodině. Systém náhradní rodinné péče je podle Pugnerové (2016) tvořen adopcí (osvojením) a pěstounskou péčí. Dle autorky zde své místo zaujímá i ústavní péče.

Než dojde k náhradní rodinné péči, dítě se dostane z vlastní rodiny. *Jedná se většinou o rodinu, kterou již má v evidenci orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). Někdy se odkryje i „havarijní“ situace v rodině, která dosud nebyla registrována či monitorována žádnou institucí. Podnět k odnětí dítěte dává dětský lékař, škola, sociální pracovníce apod.*

Odnětí dítěte z rodiny vždy projednává soud a ten také pak určuje, zda bude dítě do rodiny vráceno. (Pugnerová, Kvintová, 2016, s 78)

Z výše uvedeno je zřejmé, že pokud je dítě nebo jeho výchova v ohrožení, je nutno okamžitě konat. Proces odebrání dětí z péče rodičů řeší řada právních předpisů. Jedná se zejména o zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Systém náhradní rodinné péče je znázorněn na obrázku č. 1.

Obrázek č. 1: Systém náhradní rodinné péče

(Zdroj: Pugnerová, Kvintová, 2016, s. 79)

Za nejdokonalejší formu náhradní rodinné péče je považováno osvojení.

1.1.1 Osvojení

Řezáč (2022) uvádí, že nejbližší k přirozené biologické rodině má adopce neboli osvojení. *Zákonem je toto osvojení definováno jako přijetí cizí osoby za vlastní (zákon č. 89/2012 Sb., §794). Tato forma náhradní péče se týká zejména dětí, které jsou útlého věku, relativně dobrého zdravotního stavu a současně nebudou moci nikdy vyrůstat ve své biologické rodině.* (Řezáč, 2022, s. 151)

Podmínkou adopce je, že dítě je tzv. právně volné (vlastní rodiče souhlasí s adoptí nebo byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti). (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 17)

Souhlas k osvojení může dát matka nejdříve 6 týdnů po jeho narození. V případě biologického otce tato skutečnost časově omezena není a otec může dát souhlas s osvojením dítěte prakticky ihned po jeho narození. (Řezáč, 2022)

Adoptivní rodič má vůči osvojenému dítěti stejná práva a povinnosti jako rodič vlastní a tyto vztahy přetrvávají i po dosažení zletilosti či dokončení studia.

Děti jsou nejčastěji svěřovány do péče manželů, aby byl opravdu co nejvěrněji respektován klasický rodinný model. Velmi výjimečně se může stát rodičem i samoživitel či samoživitelka. Zákon zatím výslovně nepřiznává právo osvojení osobám v registrovaném partnerství a nehovoří ani o partnerství muže a ženy (v takovém případě ale může zkusit žádat o osvojení jeden z páru). (Preuss, Šedová, 2023, s. 29)

Osvojitelem může být pouze zletilá a svéprávná fyzická osoba, zaručující osobními vlastnostmi i způsobem svého života, důvody i pohnutkami, které ji vedou k osvojení, že bude pro osvojované dítě dobrým rodičem. Svoboda (2023) dále ve své publikaci uvádí, že mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl, který by neměl být menší šestnácti let. (Svoboda a kol., 2023)

Podle právní úpravy z roku 2014 lze osvojit nezletilého i zletilého. Před rozhodnutím soudu o osvojení musí být dítě v péči budoucího osvojitele po dostatečnou dobu pro přesvědčivé zjištění, že se mezi osvojitelem a dítětem vytvořil vztah, který naplňuje smysl a cíle osvojení a trvá nejméně šest měsíců.

K osvojení je potřeba také souhlasu zákonného zástupce osvojovaného dítěte. *Dosáhlo-li dítě alespoň dvanácti let, je vždy nutný souhlas dítěte (s výjimkou případů, kdy není žádná pochybnost, že by byl postup vyžadující osobní souhlas dítěte v rozporu s jeho zájmy), nebo pokud dítě není schopno posoudit důsledky tohoto souhlasu. U dítěte mladšího dvanácti let dává souhlas opatrovník dítěte. Osvojení může soud zrušit jen ze závažných důvodů na návrh osvojence nebo osvojitele. Nebylo-li o osvojení rozhodnuto v rozporu se zákonem, nelze osvojení zrušit po uplynutí tří let od rozhodnutí o osvojení. (Kimplová, Jochmannová, Svoboda, 2023, s. 92)*

Nemůže-li být dítě adoptováno, pak další možností je pěstounská péče či ústavní péče.

1.1.2 Pěstounská péče

V náhradní rodinné péči rozlišujeme mezi pěstounskou a poručenskou péčí, které však v praxi mají velmi podobný princip. Odlišnost je pouze v rozsahu práce pěstouna či poručníka.

Zatímco v případě pěstounské péče zůstávají rodičům některá z rodičovských práv, v případě poručenské péče těmito právy disponuje místo biologických rodičů poručník (MPSV, 2019a). Podle občanského zákoníku (2012) může soud svěřit dítě do pěstounské péče či poručenské péče, pokud o něj nemůže osobně pečovat žádný z jeho rodičů. (Řezáč, 2022, s. 153)

V českém právním řádu od roku 2006 existuje institut pěstounské péče na přechodnou dobu. Primárním cílem je poskytnout biologickým rodičům čas, aby si mohli upravit své poměry tak, aby byli znovu schopni převzít dítě do své péče. Soud může na návrh odboru sociálně právní ochrany dětí svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám ve své evidenci na dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat, po jejímž uplynutí může dát matka souhlas k osvojení nebo po kterou může rodič souhlas k osvojení odvolat či do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba. (Kimplová, Jochmannová, Svoboda, 2023)

Kukla (2016) uvádí, že pěstounství může mít mnoho motivací, nejen touhu mít dítě, což je motiv nejzákladnější. Je to například motiv pro to, aby vlastní dítě mělo sourozence, pěstounstvím je také často řešeno úmrtí v rodině nebo to, že rodiče nechtějí čekat dlouho na adopci, a tak se rozhodnou pro rychlejší alternativu. Silným podnětem může být také to, že nám život dětí v institucionální péči není lhostejný. (Kukla, 2016)

Specifickým tématem je také otázka finančního zabezpečení pěstounů. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve snaze profesionalizovat pěstounskou péči a upřednostnit ji před ústavní péčí, učinil z výkonu pěstounské péče v podstatě placené zaměstnání. O výkonu pěstounské péče obecní úřad obce s rozšířenou působností a pěstoun uzavírají dohodu. (Šámalová, Vojtíšek, 2021).

Pěstouni na přechodnou dobu jsou odměňováni v závislosti na tom, zda aktuálně o nějaké dítě pečují, nebo zda čekají na soudní rozhodnutí, kterým jim dítě bude svěřeno. Kromě situací, kdy pěstouni sami požádají o krátké volno (doporučuje se v řádu týdnu) mezi odchodem jednoho dítěte a příchodem dalšího dítěte, nemohou sami ovlivnit, kdy jim dítě bude svěřeno a na jak dlouho. (Pemová, Ptáček, 2022, s. 153)

Výpočet výše odměny pěstouna je navázán na koeficient minimální mzdy v závislosti na počtu svěřených dětí, jejich zdravotním stavu a typu pěstounské péče (dlouhodobá x přechodná).

Tabulka 1: Výše odměny pěstouna

Dlouhodobí pěstouni – Zprostředkovaná pěstounská péče	
	Odměna pěstouna navázaná na koeficient MM (minimální mzdy)
1 dítě	1,0 x MM
1 dítě stupeň závislosti I	1,2 x MM
2 děti	1,5 x MM
3 děti	2,0 x MM
1 dítě stupeň závislosti II až IV	2,0 x MM
Za každé další dítě	+ 0,5 x MM
Za každé další dítě stupeň závislosti III nebo IV	+ 0,7 x MM
Pěstouni na přechodnou dobu – Zprostředkovaná pěstounská péče	
	Odměna pěstouna navázaná na koeficient MM
žádné nebo 1 dítě	1,8 x MM
1 dítě stupeň závislosti I	2,0 x MM
1 dítě stupeň závislosti II až IV	2,2 x MM
Za každé další dítě	+ 0,3 x MM
Za každé další dítě stupeň závislosti III nebo IV	+ 0,5 x MM

(Zdroj: autorka práce, upraveno dle www.uradprace.cz/odmena-pestouna1)

Dávkami pěstounské péče jsou dále příspěvek na úhradu potřeb dítěte, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a příspěvek při ukončení pěstounské péče. O dávkách pěstounské péče rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce ČR. (Novotný, Ivičičiová, Syrůčková, Vondráčková, 2017)

Vedle výše uváděných forem náhradní rodinné péče existuje ústavní výchova jako alternativa, jak zajistit péči o dítě, když ji nemohou z vážných důvodů vykonávat rodiče.

2 ÚSTAVNÍ PÉČE

V podstatě se jedná o kolektivní zařízení pro děti, u kterých se zatím z nějakého důvodu nepodařilo najít náhradní rodinu. Existuje několik typů zařízení, které se od sebe liší například v tom, o jak staré děti pečují, zda se tyto děti potýkají s vážnějšími výchovnými či zdravotními problémy, který resort je spravuje a podobně. Na řešení situace ohrožených dětí se přímo podílí:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy,
- Ministerstvo zdravotnictví,
- Ministerstvo spravedlnosti,
- Ministerstvo vnitra.

Soud může nařídit ústavní výchovu v případech, kdy je výchova dítěte, jeho řádný vývoj, tělesný, rozumový či duševní stav vážně ohrožen nebo narušen do té míry, že je to v rozporu se zájmy dítěte. Dále i pokud z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit. (Kimplová, Jochmannová, Svoboda, 2023, s. 93)

Systém ústavní péče v České republice zahrnuje různé typy zařízení, která se specializují podle potřeb umístěných dětí.

Na základě soudního rozhodnutí se dítě může ocitnout v zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, mezi které patří:

- diagnostický ústav,
- dětský domov,
- dětský domov se školou,
- výchovný ústav. (Slowík, 2022)

Dle výkladového slovníku z pedagogiky plní diagnostický ústav úkoly diagnostické, výchovně-vzdělávací, terapeutické a organizační. Má na starosti rozmísťování svěřenců do odpovídajících dětských domovů nebo výchovných ústavů, vypracovává návrhy na změny v síti dětských domovů a výchovných ústavů. (Kolář a kol., 2012)

Domovy dělíme na domovy rodinného typu a domovy se školou. V prvním případě chodí děti do školy mimo dětský domov, v druhém je škola součástí dětského domova a ten je určen pro děti s uloženou ochrannou výchovou.

Klasickými modely s dlouholetou tradicí jsou dětská zařízení v resortu školství. Jedná se o dětské domovy, jež jsou druhem školského zařízení pro výkon ústavní výchovy. Do dětských domovů se umísťují děti obojího pohlaví. Patří sem děti a mládež, kterou je třeba okamžitě umístit do náhradní výchovy nahrazující výchovu rodičů po dobu, než rozhodne soud. (Pugnerová, Kvitnová, 2016). Do dětského domova mohou být umísťovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let. Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi. (§ 12, odst. 3 zákona 109/2002 Sb.)

Výchovný ústav známe také pod pojmem past'ák. Je určen pro děti starší 15 let se závažnými poruchami chování. Ústavní nebo ochranná výchova jim byla nařízena soudem kvůli jejich rizikovému chování, např. užívání návykových látek, předčasný sexuální život, kriminalita, záškoláctví aj. (Postránecká, 2023)

Specifikace typů a oddělení výchovných ústavů (např. výchovně léčebný ústav – ústav pro svěřence s drogovou závislostí, pro svěřence s hyperaktivitou, výchovný ústav pro nezletilé matky a s dětmi, výchovný ústav pro děti s extrémními poruchami chování atd.) je stanovena vyhláškou. (Jedlička, 2015, s. 398)

Mimo výše uvedený systém ústavní výchovy stojí samostatně ještě zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (např. Klokánek). Jedná se o zvláštní pobytové zařízení pro ohrožené děti ve věku od narození do 18 let, poskytující ochranu a pomoc dítěti, které se ocitlo bez jakékoliv péče (např. z důvodu sociálního ohrožení, hospitalizace nebo jiné nepřítomnosti rodiče), nebo pokud je jeho život či příznivý vývoj vážně ohrožen, je-li dítě tělesně či duševně týrané nebo zneužívané. Tato zařízení přijímají děti na základě žádosti rodičů, soudů, žádosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí, ale i na základě žádosti samotného dítěte. (Bělík, Hoferková, Kraus a kol., 2017)

Novela zákona o sociálně právní ochraně dětí s účinností od 1. 1. 2022 zakotvuje mimo jiné i maximálně přípustnou lhůtu 6 měsíců pro umístění dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Toto zařízení není možné provozovat v jedné budově s jiným typem ústavní péče a maximální počet dětí, které zde mohou být umístěny, je dvacet. (zákon č. 359/1999 Sb.)

3 AKTÉŘI PODÍLEJÍCÍ SE NA PŘÍPRAVĚ MLADÝCH NA ODCHOD Z POBYTOVÉHO ZAŘÍZENÍ

Mladým dospělým v pobytových zařízeních, kteří prožívají pubertu a kterým se blíží odchod do dospělého života, je třeba podat pomocnou ruku. Období mladá dospělost lze přirovnat k období pozdní adolescence, čímž je většinou označován věk mezi 17–20 lety, případně i dále. Obecně je adolescence charakterizována jako most mezi dětstvím a dospělostí. Z ontogenetického hlediska je jejím základním atributem dokončení pohlavního dozrávání, fyzický a duševní rozvoj a sociální učení v nejširším slova smyslu. (Macek, 2003)

Klíčovými osobami v celém procesu přípravy na odchod z pobytových zařízení jsou zejména zástupci orgánu sociálněprávní ochrany dětí, pobytových zařízení a zástupci neziskových organizací.

Po dosažení plnoletosti by se mladým dospělým měl věnovat ze zákona kurátor pro dospělé. § 24 odst. zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, zmiňuje povinnost ředitelů dětských domovů kontaktovat sociální kurátory dětí, které nejméně za šest měsíců opustí dětský domov. Pracovní náplň a působnost sociálního kurátora určuje zákon o sociálních službách (č. 108/2006 Sb.). Kurátor koordinuje poskytování sociálních služeb a odborného sociálního poradenství osobám, které jsou ohroženy sociálním vyloučením z důvodu opuštění ústavní, ochranné výchovy nebo výkonu trestu, dále se věnuje osobám, jejichž práva a povinnosti jsou ohrožovány trestnou činností jiné osoby, a osobám, jejichž způsob života je v rozporu se společností. (Šámalová, Vojtíšek, 2021)

Právě sociální kurátor obecního úřadu obce s rozšířenou působností za součinnosti mladého dospělého a před podáním žádosti o zaopatřovací příspěvek opakující se společně vypracují *Individuální plán mladého dospělého*. O vypracování individuálního plánu může dítě požádat nejdříve 6 měsíců před dosažením plné svéprávnosti. Individuální plán mladého dospělého obsahuje alespoň:

- stanovení rozsahu spolupráce mladého dospělého a sociálního kurátora,
- vymezení způsobu přípravy na budoucí povolání a samostatné hospodaření,
- vymezení způsobu pomoci při hledání bydlení a zaměstnání,
- přípravu na partnerský a rodinný život.

Mladý dospělý je ze zákona povinen poskytnout sociálnímu kurátorovi součinnost při vypracování plánu, jeho aktualizaci a vyhodnocování, a to v termínech stanovených obecním úřadem obce s rozšířenou působností, a plnit podmínky v něm stanovené. (www.uradprace.cz)

Orgány sociálněprávní ochrany dětí jsou v současnosti v ČR tyto: Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, Ministerstvo práce a sociálních věcí, krajské úřady, úřad práce a obecní úřady obcí s rozšířenou působností i obecní úřad. (Matoušek, Pazlarová, 2016)

Velmi důležitými osobami, ve kterých mladý dospělý spatřuje emocionální podporu, jsou pracovníci dětských ústavů. Ti se snaží mladého člověka nasměrovat a pomoci mu se orientovat v prostředí normálního světa. Dle Matějčka (2023) však vychovatelka v dětském domově nemá dost podmínek a možností, aby dítěti plně nahradila matku. Dítě není „její“, do její péče přišlo a zase odejde. Proto je potřeba vytvářet podmínky, které by umožnily vychovatelům ve své práci se plně angažovat a prožívat v ní uspokojení. Autoři se domnívají, že toto bude možné řešit, bude-li v trvalých zařízeních méně dětí, a to převážně staršího věku, a budou-li ústavy účelně diferenciovány. (Langmeier, Matějček, 2023)

Důležitou podporu s odchodem a adaptací v běžném životě mladým dospělým poskytují neziskové organizace. Zaměřují se na zprostředkování ubytování, práce, na finanční podporu a podporu vzdělání. Nabídka je poměrně široká a obsáhlá a její dostupnost se liší v závislosti na lokalitě. K nejznámějším patří:

- **Nadační fond Veroniky Kašákové**, který pracuje s dětmi a mladými dospělými z dětských domovů, ale také s řediteli a vychovateli. Nadační fond si klade za cíl podpořit děti z dětských domovů pomocí různých akcí. Stěžejním pilířem je projekt Restart, kde mladistvým se začleněním se do společnosti pomáhají tzv. průvodci. Mají za úkol pracovat s nimi zhruba rok před opuštěním domova.
- **Nadace Terezy Maxové**, která si klade za cíl snížit počet dětí vyrůstajících v ústavní výchově v ČR, finanční podporou všech činností, které přispívají k účinnému naplnění cílů nadace. Nadace se mimo jiné zaměřuje na podporu dětí vyrůstajících v kojeneckých ústavech a dětských domovech, především na pomoc se začleněním do samostatného života. V této oblasti je proto podporováno především vzdělání, všestranný rozvoj a také snaha dopřát těmto dětem rovné příležitosti k zapojení se do samostatného života po opuštění dětského domova.

Je zřejmé, že přechod ústavní či pěstounské péče do dospělosti je pro řadu mladých dospělých náročným obdobím spojeným s řadou obav. Potřebují především finanční pomoc při startu do nového života. Z toho důvodu jim stát pomáhá prostřednictvím zaopatřovacího příspěvku opakujícího se.

4 ZAOPATŘOVACÍ PŘÍSPĚVEK OPAKUJÍCÍ SE

Zaopatřovací příspěvek je forma finanční podpory pro mladé dospělé odcházející z náhradní rodinné (pěstounské) péče nebo ústavní výchovy, kteří nadále zůstávají nezaopatřenými dětmi. **Nezaopatřenost** je posuzována dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, tedy jde o mladého člověka do 26 let věku, který se

- soustavně připravuje na budoucí povolání,
- nemůže studovat nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz,
- není schopen vykonávat soustavnou výdělečnou činnost z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu,
- po skončení povinné školní docházky je veden v evidenci krajské pobočky Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti.

Zaopatřovací příspěvek je poskytován ve dvou formách, jako opakovaný a jednorázový. Zaopatřovací příspěvek jednorázový činí 28 750 Kč, vyplácí se jedné oprávněné osobě pouze jednou (§ 50c zákona o sociálně právní ochraně dětí). S ohledem na téma práce je blíže popsán zaopatřovací příspěvek opakující se.

Nárok na tento příspěvek má zletilá nebo svéprávná fyzická osoba, která

- a) byla do dne nabytí zletilosti nebo nabytí plné svéprávnosti svěřena do pěstounské péče nebo jí byla nařízena ústavní výchova, včetně pobytu v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, a tato péče trvala nepřetržitě po dobu alespoň:
 - 3 let, které bezprostředně předcházely zletilosti/nabytí plné svéprávnosti v případě, že se jednalo o nezprostředkovanou pěstounskou péči,
 - 12 měsíců, pokud šlo o zprostředkovanou pěstounskou péči nebo o nařízenou ústavní výchovu dle občanského zákoníku,
- b) je nezaopatřeným dítětem,
- c) nebyla pravomocně odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, který dosud nebyl zahlazen,
- d) má vypracovaný individuální plán mladého dospělého a poskytuje součinnost při jeho vyhodnocování a plnění. (§50b zákona 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí)

Zaopatřovací příspěvek opakující se činí 17 250 Kč měsíčně a může být vyplácen nejdéle do 26 let věku nezaopatřeného mladého dospělého. Jestliže se mladému dospělému vyplácí

důchod z důchodového pojištění, náleží mu zaopatřovací příspěvek opakovaný, jen je-li vyšší, a to ve výši rozdílu mezi zaopatřovacím příspěvkem a důchodem. Zaopatřovací příspěvek se vyplácí do konce kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, za který náleží. Nejpozději se vyplátí do konce kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, ve kterém rozhodnutí o jeho přiznání nabylo právní moci.

Na základě žádosti o poskytnutí informací dle zák. č 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím, byla úřadem práce poskytnuta statistika týkající se počtu klientů, kteří pobírali zaopatřovací příspěvek v letech 2022 až 2024, rozdělených podle jednotlivých měsíců. Tabulka uvádí počet dávek vyplácených Krajskou pobočkou Úřadu práce ČR ve Zlíně, která vyplácí dávky osobám s místem trvalého pobytu ve Zlínském kraji (§ 61 odst. 5 zákona o sociálně-právní ochraně dětí), na které vznikl nárok.

Z grafu níže je zřejmá stoupající tendence žádostí o dávku.

Graf 1: Počet žádostí o zaopatřovací příspěvek opakující se od roku 2022

(Zdroj: upraveno autorkou, Krajská pobočka Úřadu práce ČR ve Zlíně)

Od 1. 1. 2022 do 31. 12. 2027 si bude moci mladý dospělý (plně svéprávná nebo zletilá fyzická osoba) při splnění podmínek daných zákonem vybrat, zda bude v tomto období pobírat příspěvek na úhradu potřeb dítěte + jeho bývalá osoba pečující bude pobírat odměnu pěstouna nebo příspěvek při pěstounské péči, nebo zda mladý dospělý bude pobírat novou dávku zaopatřovací příspěvek opakující se. (www.uradprace.cz).

Nárok na příspěvek nevzniká mladému dospělému automaticky, ale je nezbytné podat si žádost. Mladý dospělý, který splňuje podmínky pro přidělení příspěvku, musí svůj nárok uplatnit na příslušné krajské pobočce Úřadu práce v místě svého trvalého bydliště a všechny požadované skutečnosti řádně doložit.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 TEORETICKÁ VÝCHODISKA VÝZKUMU

V práci byl zvolen kombinovaný přístup (kvali-kvant) pro získání dat, ale vzhledem k velikosti vzorku byl zvolen kvalitativní přístup vyhodnocování, konkrétně metoda tematické analýzy.

Výzkumníci stále častěji kombinují metody kvalitativního a kvantitativního výzkumu v jedné výzkumné akci. Snaží se tak využít výhody obou přístupů při řešení výzkumného problému. Jedná se o používání smíšeného plánu výzkumu nebo o smíšené výzkumné strategii. (Hendl, 2017). Kvalitativní výzkum definuje Hendl (2017) jako proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách. (Hendl, 2017)

Nejvíce jsou využívány metody kvalitativního rozhovoru, nestrukturované pozorování a případové projektivní techniky.

Kvantitativní výzkum je zaměřen na testování hypotéz a popis předem daných proměnných a hledání vztahů mezi nimi. Jeho průběh je strukturovaný, nepřipouští změn během výzkumu. Pro zkoumání výchovných jevů a procesů využívá kvantitativní výzkum zejména strukturované pozorování, standardizovaný rozhovor, dotazníkové šetření a výsledky jsou analyzovány kvantitativně s použitím statistických metod zpracování dat. (Čábalová, 2011)

V závěrečné práci je využita dotazníková metoda. *Dotazování je jednoduchý způsob získávání statistických dat, který se provádí písemně (dotazníky, internetové dotazníky) nebo ústně (osobně, telefonicky, ve skupinách). Takto je možné získat informace hromadného charakteru od tzv. respondentů, tj. osob náhodně určených k dotazování.* (Neubauer, Sedlačík, Kříž, 2012, s. 18)

Položky dotazníku by měly zjišťovat jen nezbytné údaje, které nelze získat jiným způsobem, nesmějí být sugestivní, tj. takové, že již svou formulací napovídají, jak mají být zodpovězeny. Proto je třeba velké opatrnosti při formulaci položek typu „proč“. Zpravidla totiž není možné se přímo ptát např. na příčiny určitého chování vzhledem k tomu, že je respondenti buď neznají, nebo si je plně neuvědomují. (Chráska, 2016)

V kvalitativní části byl realizován rozhovor s kurátorkou pro okres Zlín. Cílem bylo přiblížit cílovou skupinu mladých dospělých před a po odchodu z pobytových zařízení a ohodnotit smysl a podmínky poskytování zaopatřovacího příspěvku. Tento krok pomohl také správně nastavit strukturu kvantitativního dotazníkového šetření.

Protože si respondenti nevěřili, nechtěli se vracet k minulosti, k ústavní péči, měli obavu, že je v rozhovoru pozná někdo po hlase, podařilo se získat 3 rozhovory (jeden muž a dvě ženy). Původní plán řízeného rozhovoru s celým vzorkem mladých dospělých byl následně tedy změněn na formu anonymního dotazníkového šetření.

V práci je využita k vyhodnocení dat tematická analýza. Ta studuje znaky a symboly a hledá významy skryté pod povrchem. Jde tedy o něco, co nemá samo o sobě fyzickou existenci. Její výhodou je, že skryté učiní zjevnějším. Jak uvádí Jandourek (2008), k problémům této analýzy patří, že o významu textu máme jen domněnky a různí výzkumníci mohou dojít k odlišným závěrům. Interpretace je nemožné falzifikovat a porovnávat rovnocenně mezi sebou. (Jandourek, 2008)

6 REALIZACE VÝZKUMU

Jak bylo uvedeno výše, v práci byl realizován rozhovor s kurátorkou pro okres Zlín (přepis rozhovoru je přílohou č. 1 bakalářské práce). Rozhovor proběhl v kanceláři u paní kurátorky dne 10. 2. 2025 a s jejím souhlasem nahráván a následně přepsán. Díky ní byly získány kontakty na respondenty pro rozhovory a dotazníkové šetření. Dle kurátorky je výše zaopatřovacího příspěvku dostačující a určitě má smysl, protože mladí dospělí odcházející z ústavní péče nemají nikoho, kdo by je zabezpečil, a tak bývají často ztraceni, a příspěvek jim pomůže k osamostatnění. Problém vidí v možnosti jeho zneužití v případech, kdy mladí dospělí ukončí ústavní výchovu a vrací se do rodiny, ze které odešli. Tam by měla být opět vyživovací povinnost rodiny. **Tady doporučuje propracovat podmínky pro poskytování zaopatřovacího příspěvku tak, aby se zabránilo jeho zneužití.**

6.1 Analýza a interpretace dat

V následující části práce se nejprve zaměříme na realizaci dotazníkového šetření a analýzu rozhovorů se vzorkem mladých dospělých, kteří souhlasili s jeho uskutečněním. Jedná se o 2 ženy a 1 muže. V závěru bude provedena tematická analýza, kde budou analyzovány rozhovory a zjištění z dotazníkového šetření.

6.1.1 Výzkumný soubor a sběr dat

Výzkumný soubor tvoří mladí dospělí, kteří odešli z ústavní či pěstounské péče a využívají či využívali zaopatřovací příspěvek opakující se.

V tomto období se mladý dospělý osamostatňuje, hledá si bydlení, práci, dokončuje studium, zakládá rodinu či hledá dlouhodobý vztah. Respondenti byli ze Zlínského kraje, kontakty na ně pomohla získat kurátorka pro okres Zlín. Je totiž obtížné získat si u lidí s touto osobní zkušeností důvěru. Mladé dospělé jsem oslovila v březnu 2025, představila jim svůj výzkum a průběh rozhovoru. S rozhovorem souhlasili pouze 3 respondenti. Rozhovory se uskutečnily na různých místech podle pobytu mladého dospělého, délka rozhovoru byla cca 1 hodinu a se souhlasem účastníka byl rozhovor nahráván a následně přepsán.

Výzkumný soubor pro rozhovor tvořili 2 ženy (22 a 24 let) a 1 muž (22 let).

S ostatními oslovenými bylo realizováno anonymní dotazníkové šetření.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 18 respondentů ze Zlínského kraje. Sledováno bylo pouze pohlaví respondentů, jedná se o 10 žen a 8 mužů, kteří byli buď v dětském domově, nebo v pěstounské péči. Dotazník je přílohou č. 2 bakalářské práce.

Výsledky šetření ukáží na to, **jaká je připravenost mladých dospělých na odchod do samostatného života, resp. jaké prožívají pocity, a zda výši zaopatřovacího příspěvku opakujícího se považuje vzorek respondentů za dostačující.**

Tabulka 2: Harmonogram dotazníkového šetření

ČINNOST	TERMÍN
Navržení otázek (dotazníku), který odpovídá potřebám výzkumu	únor 2025
Pilotní test dotazníku s 1 respondentem	únor 2025
Revize dotazníku	únor 2025
Distribuce dotazníků	březen 2025
Sběr dat	duben 2025
Vyhodnocení výsledků (analýza)	duben 2025

(Zdroj: autorka práce)

Distribuce a sběr dotazníků byl realizován prostřednictvím kurátorky pro Zlín, která oslovila své kolegy v rámci Zlínského kraje. Dle jejího sdělení většina oslovených odmítla dotazník vyplnit, přestože byl anonymní.

6.1.2 Výsledky dotazníkového šetření

Otázka č. 1: Vaše poslední umístění bylo

Většina z oslovených respondentů byla z ústavní péče. Složení respondentů je v tabulce 3.

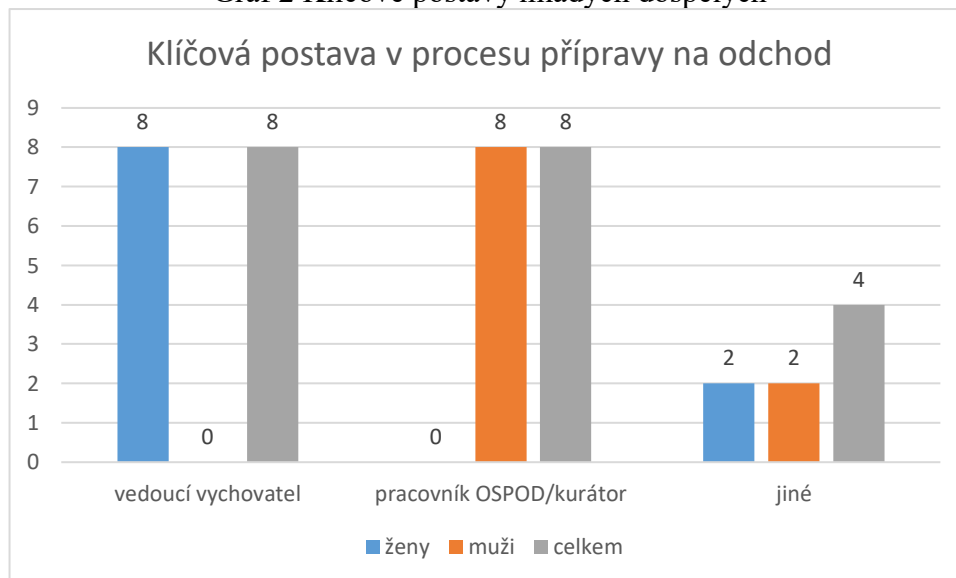
Tabulka 3 Respondenti dle umístění

rozdělení respondentů			pěstounství/náhradní péče		ústavní péče	
			počet	%	počet	%
ženy	10	56 %	3	17 %	7	39 %
muži	8	44 %	2	10 %	6	34 %
celkem	18	100 %	5	27 %	13	73 %

(Zdroj: autorka práce)

Otázka č. 2: Kdo byl klíčovou postavou ve Vašem procesu přípravy na odchod z pobytového zařízení (PZ) či náhradní péče (NP)? Možno uvést i více možností.

Graf 2 Klíčové postavy mladých dospělých

(Zdroj: autorka práce)

Z grafu 2 vyplývá, že u žen převažovala postava vedoucího vychovatele z dětského domova, zatímco u vzorku mužů byl klíčový sociální pracovník či kurátor. V ostatních případech byli uvedeni jako klíčoví: starší spolubydlíci, rodiče kamarádky a 1x bylo uvedeno, že nikdo nepomohl s přípravou.

Otázka č. 3: Jak jste vnímal/a tyto nápomocné osoby? Otevřená otázka.

Většina respondentů v této otevřené otázce ocenila od nápomocných osob poskytování informací, které souvisejí s administrativou a vyřizování dokumentů. Tuto činnost komentují jako hodně náročnou (11 respondentů, 61 %). Respondenti nápomocné osoby vnímali také jako podporující osoby a osoby, které pomáhají s vytvářením názorů na okolní svět (8 respondentů, 44 %). V jednom případě nebylo na tuto otázku odpovězeno.

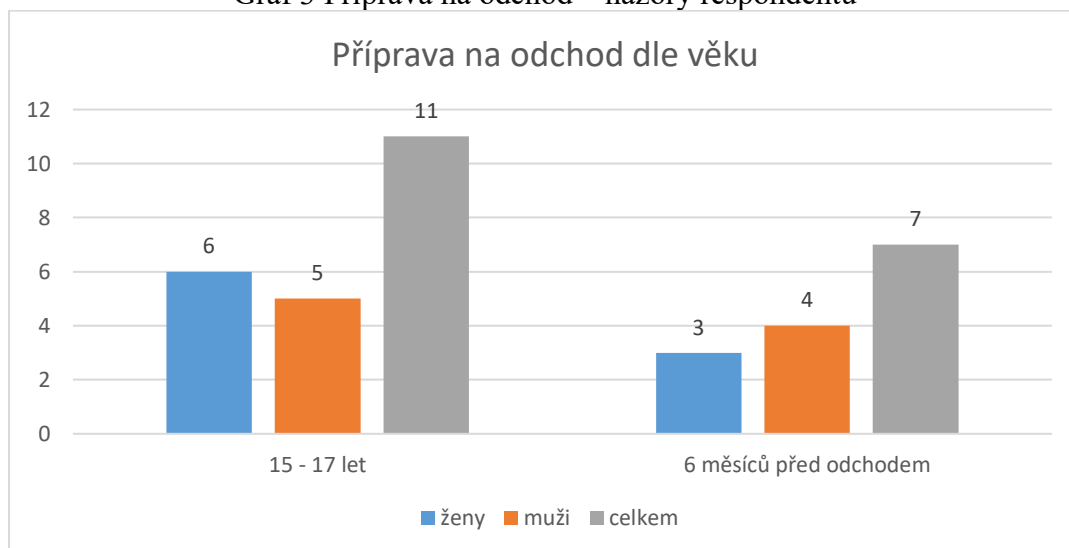
Otázka č. 4: V kolika letech u Vás začala příprava na odchod?

U této otázky nebyla nabízena volba mezi možnostmi. U 4 respondentů začala příprava již v 15 letech, 6 respondentů uvedlo období 16 až 18 let, 4 respondenti uvedli věk 18 let. Zbytek respondentů odpovědělo, že neví (2) nebo si nepamatují (2).

Otázka č. 5: V kolika letech by dle Vašeho názoru měla začít příprava na odchod?

Bylo nabídnuto rozmezí, odpovědi jsou znázorněny v grafu 3.

Graf 3 Příprava na odchod – názory respondentů

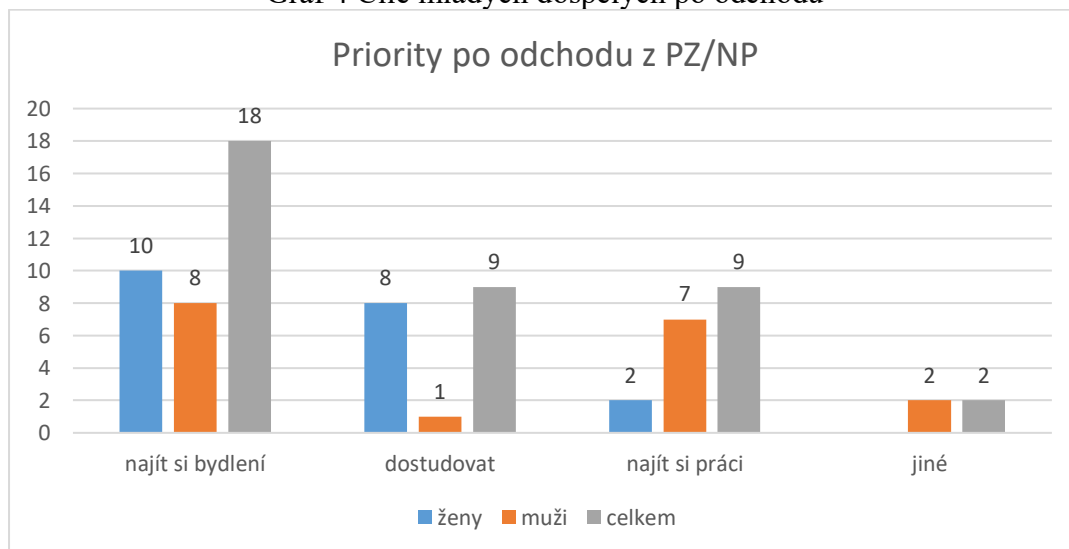
(Zdroj: autorka práce)

Možnost 13–14 let nebyla zvolena. Převažuje názor, že příprava na odchod by měla začít v rozmezí 15–17 let.

Otázka č. 6: Co bylo Vaším hlavním cílem po odchodu z PZ/NP?

U této otázky byla možnost volby, respondenti volili i více možností. Cíle mladých dospělých po osamostatnění ukazuje graf 4. Vedle pracovního uplatnění řeší mladí dospělí po opuštění dětského domova nejvíce bydlení. S výbavou, se kterou ústav opouštějí, si totiž často nemohou dovolit samostatnou bytovou jednotku. K dalším prioritám patří studium. 2 respondenti zaškrtnuli možnosti jiné – bez uvedení.

Graf 4 Cíle mladých dospělých po odchodu

(Zdroj: autorka práce)

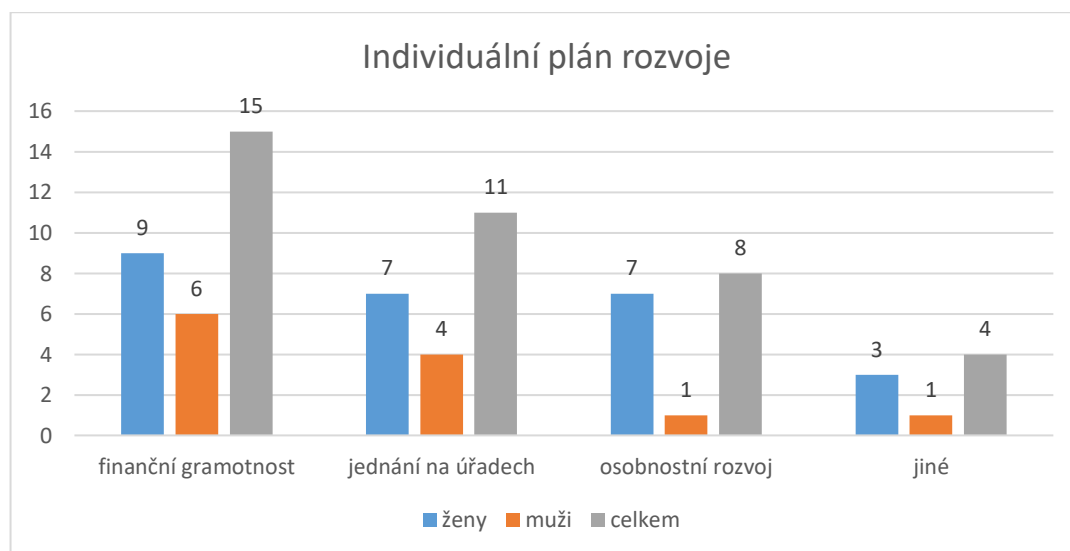
Otázka č. 7: Znáte svůj Individuální plán mladého dospělého?

Téměř všichni respondenti znali svůj individuální plán mladého dospělého. Pouze 1 respondent uvedl, že znal, ale už si jej nepamatuje.

Otázka č. 8: Co vnímáte jako nejužitečnější z tohoto plánu?

Odpovědi respondentů jsou v grafu 5. Respondenti značili více možností. Téměř všichni považují za užitečné vzdělání v oblasti finanční gramotnosti, více jak polovina považuje za významnou osvětu v jednání na úřadech, 44 % ocenilo osobnostní rozvoj. Mezi jinými byla odpověď: škola, bydlení, pravidelný kontakt s kurátorem.

Graf 5 Priority Individuálního plánu rozvoje

(Zdroj: autorka práce)

Otázka č. 9: Jak jste se dozvěděl/a o možnosti pobírat zaopatřovací příspěvek opakující se? Otevřená otázka

Odpovědi jsou v tabulce 4. Více než polovina respondentů se o možnosti dozvěděla již v ústavním zařízení. Mezi možnostmi jinak byla odpověď: nejdříve od spolubydlící, od pracovníků chráněného bydlení, od kamarádky a 1x byla zaškrtnuta volba jinak bez vysvětlení.

Tabulka 4: Informace o možnosti pobírat Zaopatřovací příspěvek opakující se

	sociální pracovník	úřad práce	personál domova	jiné
ženy	0	0	6	4
muži	2	2	4	0
celkem	2	2	10	4

(Zdroj: autorka práce)

Otázka č. 10: Znáte podmínky pro jeho poskytnutí?

Téměř všichni znali v době dotazníkového šetření podmínky pro jeho poskytnutí (16). Pouze 2 respondenti uvedli: *nevím přesně*.

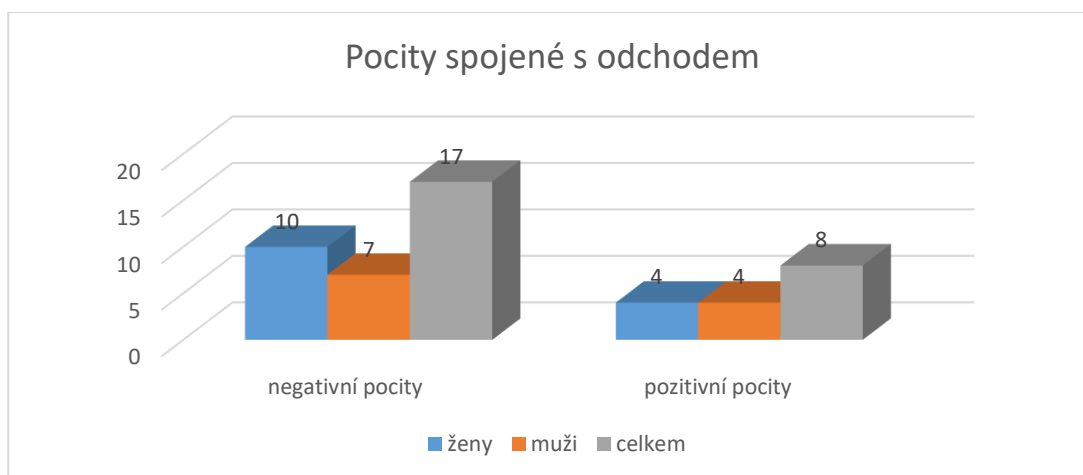
Otázka č. 11: Je výše zaopatřovacího příspěvku dostačující?

Dle většiny oslovených (11 respondentů, 56 %) je výše dostačující. K tomu uvedli 4 respondenti, že ano, ale jen s brigádou, nebo když bydlí ve sdíleném bydlení. 3 respondenti uvedli, že dostačující není.

Otázka č. 12: Jaké byly vaše nejčastější pocity spojené s odchodem?

Odpovědi respondentů jsou zaznamenány v grafu 6. Převažují negativní pocity, jako strach, nejistota, nervozita, obavy z budoucnosti. Z pozitivních pocitů jsou uvedeny úleva, samostatnost v rozhodování, svoboda. 1 respondent napsal, že nechce své pocity sdělovat, 1 respondent uvedl, ať se na to raději neptáme a 1 respondent uvedl své pocity jako *nejhorší*. Na tyto odpovědi lze také nahlížet spíše negativně. Byly uvedeny i smíšené pocity: *pocit svobody, ale i strach, co bude*.

Graf 6 Pocity spojené s odchodem

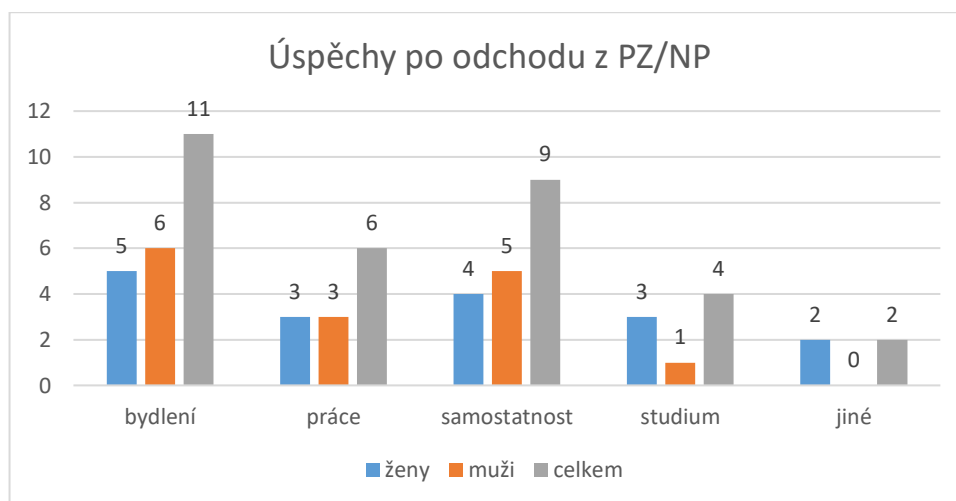

(Zdroj: autorka práce)

Otázka č. 13: Co považuje za úspěch / neúspěch po odchodu z PZ/NP?

Úspěchy respondentů jsou uvedeny v grafu 7. Mezi jiné patří odpověď: schopnost fungovat a zlepšení vztahu s rodinou.

Graf 7 Úspěchy po odchodu z PZ/NP

(Zdroj: autorka práce)

Neúspěch uvedlo méně respondentů: nepovedlo se našetřit, pozdní informace o příspěvku, nepovedlo se navázat kontakt s rodinou, navázat kontakt s matkou a rodinou, dokončit školu. Většina respondentů (13) uvedla jen své úspěchy.

Otázka č. 14: Cokoli dalšího, co chcete dodat

Byly dopsány jen tyto odpovědi:

- vděčnost za příspěvek,
- potřeba více informací pro děti z domova,
- i když už nestuduji, mám práci a nemám příspěvek,
- naučit se jednat na úřadech.

6.1.3 Respondenti rozhovoru**Mladý muž z dětského domova (22 let)**

Mladý muž z dětského domova zdůrazňuje důležitost přípravy na odchod mezi 15 a 17 lety, kterou mu usnadnil vedoucí vychovatel. Právě vedoucí vychovatel byl zásadní osobou v jeho životě, na kterou se vždy mohl obrátit. Po odchodu z dětského domova se zaměřil na hledání práce a pokračování ve škole, přičemž jeho hlavním cílem bylo postarat se o sebe a případně vzít si do péče mladšího bratra, který se také dostal o něco později než on sám do ústavní

péče. Úspěchem bylo zvládnutí školy a nalezení brigády, zatímco neúspěchem pocit osamělosti. Klíčovou součástí jeho individuálního plánu byla finanční gramotnost. Při odchodu z dětského domova cítil strach a nejistotu spojené se svojí budoucností, ale také úlevu. Informace o zaopatřovacím příspěvku získal od vychovatele, přičemž výši příspěvku považuje za dostačující. Doporučuje začít s přípravou na odchod dříve a mít více informací a podpory ze strany vychovatelů.

Mladá žena z pěstounské péče (24 let)

Mladá žena vyrůstala v pěstounské péči, kde jí sociální pracovníce pomáhala s přípravou na samostatný život, zejména co se týče jednání s úřady. Přípravou na osamostatnění se začala zabývat ve věku 19-20 let, kdy byl zaopatřovací příspěvek novinkou, a i samotné pracovníce na úřadu neměly dostatek informací. Po odchodu z pěstounské péče pokračovala ve studiu na další střední škole a plánovala společné bydlení s partnerem. Individuální plán se zaměřoval na osamostatnění a na jednání na úřadech, které bylo pro ni nejnáročnější. Informace o zaopatřovacím příspěvku získala od sociální pracovníce, přičemž podmínkou pro jeho poskytování bylo pokračování ve studiu. Příspěvek byl pro ni dostačující, protože k tomu měla ještě brigádu. Měla, a stále má, dobrý vztah s pěstouny a cítila jejich podporu, takže neměla negativní pocity spojené s odchodem. Úspěšně dosáhla všeho, co chtěla, a o žádném neúspěchu neví. Doporučuje zaopatřovací příspěvek dalším mladým lidem, protože poskytuje jistotu.

Mladá žena z dětského domova (22 let)

Mladá žena žila v dětském domově, kde jí vychovatelky a sociální pracovníce pomáhaly s přípravou na samostatný život. Příprava na odchod by měla začít od 15 let, i když někdo v tomto věku nemusí ještě vědět. Jejím hlavním cílem po odchodu z domova bylo dostudovat, najít si práci a bydlení. Úspěchem bylo nalezení bydlení s pomocí vychovatelky, zatímco největší výzvou byla finanční gramotnost a vedení domácnosti. Měla strach z neznámého a nejistotu ohledně budoucnosti, ale cítila podporu od spolubydlících. Strach ale pociťuje stále. Informace o zaopatřovacím příspěvku získala od vychovatelek i kurátorky. Právě vychovatelka za ni zaopatřovací příspěvek vyřídila, přičemž podmínkou bylo pokračování ve studiu. Příspěvek nebyl dostačující pro samostatné bydlení, ale pomohl jí s náklady na školu a život. Doporučuje zaopatřovací příspěvek dalším mladým lidem, protože poskytuje větší jistotu.

6.1.4 Výsledky analýzy

V práci byla použita tematická analýza strukturovaná do šesti kroků dle Brauna a Clarka (2006). (Kasíková, Valenta, 2024)

Seznámení se s daty

Při opakovaném pročitání dat jsem si utvářela myšlenky o daných výrocích tak, abych se dostala do hloubky odpovědí. V rámci tohoto kroku jsem hledala první možné kódy, které by se v datech mohly nacházet.

Generování počátečních kódů

Cílem této fáze bylo vytvoření možných kódů z částí, které jsem považovala za významné. Jedná se tedy o analýzu kódů a jejich spojení do zastřešujících témat.

Přezkoumání témat

V této fázi jsem kontrolovala a ověřovala, zda témata fungují ve vztahu ke kódovaným výňatkům a k celému souboru dat. Některá témata byla vyřazena nebo nahrazena jinými, či seskupena do jiného tématu.

Definování a pojmenování témat

Cílem bylo identifikovat samotné podstaty témat, vytvořit jasnou definici a název pro každé téma.

Vypracování výzkumné zprávy

V poslední fázi jsem vybrala jednotlivé výroky k daným tématům. Analýza se následně vztahuje k výzkumné otázce.

Analýza je pro přehlednost zpracována do tabulky 5.

Tabulka 5 Tematická analýza

Výzkumná otázka	Téma	Kód	Příklady výroků
Pocity spojené s odchodem a osamostatněním	Negativní pocity	strach samota finanční zajištění obavy z předsudků nejistá budoucnost	„Po odchodu budu na vše sama, v domově byly pořád vychovatelky a měly tu zodpovědnost za nás.“
			"Vlastně pořád se bojím, co bude, kde na to vezmu."
			„Práce je hlavní, musím se postarat sám o sebe.“
			„Ale říkala jste, že to nikde nebudete pouštět, platí to?“
			„Jedna holka ze školy, když zjistila, že jsem z děčáku, tak mi řekla, že se divila.“
			"Co bude, když to nezvládnou, to bydlení a tak?"
	Pozitivní pocity	podpora blízkých osamostatnění/svoboda soulad sebedůvěra úleva	„Bál jsem se, že nebudu mít kde bydlet nebo jak se o sebe postarat.“
			„Chtěli po nás vědět pořád, čím budeme, no já jsem fakt nevěděla.“
			„Hodně nervózní, jak dopadnu.“
			"Já mám se svými pěstouny dobrý vztah i do dneška."
	Pozitivní pocity	podpora blízkých osamostatnění/svoboda soulad sebedůvěra úleva	„Je mi smutno po některých vychovatelích.“
			„Měla jsem štěstí na spolubydlící.“
			„Byla jsem s partnerem, se kterým jsme se chtěli nějak osamostatnit.“
			„Konečně jsem odešel z domova.“
	Pozitivní pocity	podpora blízkých osamostatnění/svoboda soulad sebedůvěra úleva	„Pocit svobody, ale i strach.“
			„Bojím se, že dopadnu jako moji rodiče, že si pokazím celý život, ale i si věřím, že to zvládnou.“
	Pozitivní pocity	podpora blízkých osamostatnění/svoboda soulad sebedůvěra úleva	„Těšila jsem se na to mít něco jen pro sebe.“

Výzkumná otázka	Téma	Kód	Příklady výroků
Zaopatřovací příspěvek opakující se	Kompetence	řešení problémů	"No ta informovanost, ta tam byla trošku horší, jelikož ani ty různé pracovnice kolem mě o tom moc nevěděly, jelikož to byl úplně nový systém."
		samostatnost	„A ještě ty úřady, to je hodně složitý.“
		digitální kompetence	„Vím, že škola je důležitá.“ "Musel jsem si vyhledat všechny informace, bylo to náročné."
	Výše příspěvku	náklady na živobytí, na studium finanční gramotnost soběstačnost	"Já nevím, byly hodný. To, jak pomáhaly, abychom vše zvládli, jako i s papírama." „Měla jsem k tomu ještě brigádu, takže myslím, že finančně jsem byla dobře zajištěná.“ „Jelikož jsem studovala a neměla tolik času, abych ten limit přešvihla.“ „Určitě bych nemohla mít samostatný byt.“

(Zdroj: autorka práce)

V rámci tematické analýzy jsem objevila 4 témata, která jsem připojila k jednotlivým výzkumným otázkám. Jedná se **pozitivní a negativní pocity**, které prožívají mladí dospělí před odchodem z pobytového zařízení a které souvisejí také s jejich připraveností na odchod, a téma **kompetencí a výše zaopatřovacího příspěvku opakujícího se**, která souvisejí s osamostatněním mladých dospělých.

Pocity spojené s odchodem a osamostatněním

Téma: Negativní pocity

Sytí kódy: strach, samota, finanční zajištění, obavy z předsudků, nejistá budoucnost

Téměř všichni oslovení mají nějaké negativní pocity, zejména **strach**, ať už ze **samoty**, předsudků či nejisté budoucnosti. A není se co divit. Odchod z dětského domova a vstup do samostatného života uvrhne mnohé na okraj společnosti. Chybí jim totiž to, na co jsou děti z běžných rodin zvyklé, tj pevné zázemí, ale především podpora rodiny. Často trpí citovou deprivací, protože se jim nedostávalo lásky.

Samota a to, že je nikdo nechce a že nikoho nezajímají, je vede někdy k tomu, že začnou pít alkohol, brát drogy, chytanou se nějaké party, aby nebyli opuštěni.

I přesto, že jsou děti z dětských domovů v mnoha ohledech stejné jako děti z běžných rodin, **přistupuje se k nim odlišně**. Stereotypizace vede k **vytváření a udržování předsudků**, někdy i k přehnané lítosti a dojmání se na těmito dětmi.

Téma: Pozitivní pocity

Sytí kódy: podpora blízkých, osamostatnění/svoboda, soukromí, sebedůvěra, úleva

Některé dětské domovy mají i startovací nebo cvičné byty. To proto, aby se v nich dospívající naučili alespoň částečně vést domácnost a jejich přechod do ostrého života byl úspěšnější. Tato zkouška života nanečisto jim **dodává sebedůvěru do budoucnosti**. Těší se, že budou mít něco svého, něco „*jen pro sebe*.“

Také pomáhá, když **mají někoho blízkého**, komu mohou důvěřovat a na koho se mohou kdykoli obrátit, ať už je to spolubydlící, kamarádka, spolužák či bývalí pěstouni. Najít si bezpečné místo v životě, kam se mohou kdykoli obrátit a říct si o pomoc, svěřit se.

Některé děti nikomu v životě nepřiznají, že jsou z domova, jiné jsou na to hrdé, protože **až samotný dětský domov jim dal rodinu**.

Pro děti z ústavní péče je důležité, aby poznaly svůj původ, pochopili svoji historii, pak je pro ně snazší vyrovnat se se svým osudem a pochopit příčiny toho, proč vyrůstají v dětském domově.

Zaopatřovací příspěvek opakující se

Téma: Kompetence

Sytí kódy: řešení problémů, samostatnost, digitální kompetence

Po odchodu z ústavní péče děti čeká těžká životní zkouška, kde budou řešit hlavně existenční zajištění. V dětských domovech dostávají děti a mládež omezené peníze. Často ani neví, jak fungují domácí rozpočty, a jak si peníze rozložit. Jak s nimi hospodařit. Výsledky z dotazníkové šetření ukazují, že všichni považují za užitečné vzdělání v oblasti finanční gramotnosti a více jak polovina považuje za významnou osvětu v jednání na úřadech.

Kurátorka k tomu dodává: *“Protože fakt ty děcka, které nikoho nemají, ať už třeba se chtějí osamostatnit z té pěstounské rodiny, už třeba začnou jakoby nějak samostatně fungovat, nebo tím víc ty děcka z těch dětských domovů, tak oni bývali často ztraceni.”*

Administrativní náročnost spojená s vyřizováním je nad jejich síly.

V procesu přípravy dětí je důležitá synergie ohledně sílení informací mezi zainteresovanými osobami. „*Mělo by se na něm podílet hlavně to zařízení a OSPOD. A potom vlastně toho mladého dospělého předat mně*“, dodává kurátorka.

Téma: Výše příspěvku

Sytí kódy: náklady na živobytí, finanční gramotnost, soběstačnost

Respondenti se ve větší míře shodují, že výše příspěvku je dostačující jen s brigádou, nebo když bydlí ve sdíleném bydlení. Kurátorka v rozhovoru sděluje, že výše příspěvku bývá nedostačující: „*Pokud si najdou třeba podnájem, tak samozřejmě podnájmy nejsou levné. Tak si můžou požádat třeba o příspěvek na bydlení.*“

K uvedenému se vztahuje zjištění, že většina respondentů by ocenila od nápomocných osob poskytování informací, které souvisejí s administrativou a vyřizováním dokumentů, například pro nejruznější další příspěvky.

Respondenti chtějí být soběstační. Jak uvádí respondent v rozhovoru: „*Věděl jsem, že si potřebuji najít práci. Samozřejmě škola, ale ta práce byla pro mě hlavní. Musel jsem se postarat o sebe sám, a to jsem věděl, že bez práce prostě nejde.*“

To dokládá i výrok kurátorky na dotaz, co se nejčastěji objevuje v Individuálním plánu mladého dospělého: „*Tak samozřejmě dokončit studium, to je takový stěžejní bod všech. Pak, protože je to vlastně příprava na budoucnost, tak si uvědomují, co by po škole chtěli dělat za zaměstnání. Učí se vlastně hospodařit s financemi. A osamostatnění se.*“

6.2 Výzkumná zjištění a návrhy na zlepšení

Do této kapitoly jsem uvedla hlavní zjištění (slabé stránky) z obou výzkumů a návrhy řešení. Pro přehlednost jsem vše zaznamenala do tabulky 6.

Hlavní cíl práce, tedy zjištění, jaké jsou potřeby mladých dospělých, jaké pocity prožívají v souvislosti s odchodem a osamostatněním a je-li výše příspěvku dostačující, byl tematickou analýzou naplněn. Z tabulky je zřejmé, že většina mladých dospělých odcházejících z ústavní péče se potýká s obdobnými problémy, které s sebou přinášejí zejména negativní pocity před vstupem do samostatného života. Často si nesou bolestivé vzpomínky, které jim mohou bránit v budování důvěry a navazování vztahů, shánějí práci, bydlení a někoho, kdo by jim v nové roli poradil.

Tabulka 6 Zjištění z výzkumů

Hlavní zjištění	Návrhy na zlepšení
Převládají negativní pocity: strach, obava o budoucnost, nejistota. Existují předsudky – obava, že vyjde najevo, že pochází z ústavní péče.	Mít blízký vztah s jednou vztahovou osobou, která je v roli mentora (průvodce, patrona, peer konzultanta). Osobní doprovázení dospívajících při vyřizování na úradech – snížení obav. Zařadit do dětských domovů programy, které vycházejí z potřeb dětí (ne z potřeb dětských domovů). Být podpořen v hledání vlastní motivace. Včasný zapojení kurátora do procesu přípravy na odchod.
Absence kompetencí: finanční gramotnost, digitální gramotnost, samostatnost.	Mít dostatek informací o možnosti podpory (např. ve věci bydlení – příspěvek na bydlení, psychologické podpory, finanční jistoty, vzdělávání, právních věcí). Užší spolupráce pobytových zařízení s obcí (více kurátorů na okres). Sdílení informací mezi subjekty.
Příprava na odchod do samostatného života by měla začít dříve, ve věkovém rozmezí 15 až 17 let.	
Výše zaopatřovacího příspěvku opakujícího se je dostačující, pokud je k tomu brigáda.	
Respondenti po opuštění ústavní či pěstounské péče řeší hlavně bydlení.	Podporu v podobě dostupného bydlení by jim měl nabídnout především veřejný sektor, tedy stát. Možnost osahat si reálný život dříve – vytvořit síť startovacích bytů. Možností je sdílené bydlení.
Možné zneužití zaopatřovacího příspěvku opakujícího se.	Lépe propracovat podmínky pro jeho poskytnutí.

(Zdroj: autorka práce)

ZÁVĚR

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku spojenou se zaopatřovacím příspěvkem opakujícím se. Je to opakující se dávka, která je určena pro mladé dospělé odcházející z ústavních zařízení či z náhradní rodinné péče (pěstounské péče). Prostřednictvím této dávky pomáhá stát pokrýt výdaje např. na úhradu nákladů na bydlení, na nákup oblečení, obuvi, osobních potřeb nebo třeba školních potřeb. Většina z těchto mladých lidí bez pevné rodiny se při přechodu z dětského domova do reálného života potýká se obdobnými problémy, shánějí práci, bydlení a někoho, kdo by jim v nové roli poradil, někoho, na koho se mohou vždy obrátit se svými problémy.

Hlavním cílem práce bylo zmapovat potřeby, mladých dospělých, kteří využívají zaopatřovacího příspěvku opakujícího se, odešli z ústavního zařízení či náhradní rodinné péče a začlenili se do samostatného života. Výzkumnou otázkou bylo: Jaké pocity prožívají v souvislosti s odchodem a je výše příspěvku dostačující?

V teoretické části práce jsou popsány pojmy pro lepší pochopení souvislostí s tématem práce, termíny související se zaopatřovacím příspěvkem. Vymezeny jsou pojmy náhradní péče, náhradní rodinná péče a ústavní výchova. Dále je vysvětlen zaopatřovací příspěvek a podmínky pro jeho přiznání. V druhé části práce jsou nejprve uvedena teoretická východiska pro výzkumnou část práce.

Pro samotný výzkum byl zvolen kombinovaný přístup (kvali-kvant) pro získání dat, ale vzhledem k velikosti vzorku byl zvolen kvalitativní přístup vyhodnocování, konkrétně metoda tematické analýzy.

Hlavní zjištění z realizovaného výzkumu jsou uvedena níže.

- U mladých dospělých převládají negativní pocity: strach, obava o budoucnost, nejistota. Mají obavy, kde budou bydlet, jestli si najdou práci a jestli to sami zvládnou.
- Nechtějí, aby vyšlo najevo, že byli v ústavní péči.
- Před odchodem do samostatného života potřebují kompetence, které je lépe připraví na život, tj. finanční gramotnost, digitální gramotnost (souvisí s vyhledáváním informací), schopnost jednat samostatně.
- Výše příspěvku je dostačující, ale je potřeba k tomu si někde přivydělat či bydlet ve sdíleném bydlení.
- Existuje možnost zneužití příspěvku, který poskytuje Úřad práce ČR.

Lze konstatovat, že cíl práce zmapovat potřeby a pocity mladých dospělých souvisejícími s jejich odchodem do samostatného života a posoudit výši zaopatřovacího příspěvku opakujícího se byl splněn.

Závěrem uvádím, že výsledky průzkumu ukazují, že připravenost dětí na samostatný život není ideální. Je potřeba zlepšovat podmínky pro mladé dospělé především kooperací všech zainteresovaných aktérů, jasně si rozdělit role a kompetence, mít dostatečný časový a také finanční kapitál pro práci s touto cílovou skupinou. Více se zaměřit na jejich vzdělávání (finanční gramotnost, hledání zaměstnání) a motivování. Zajistit sociální bydlení (pomoc při pořizování bydlení). V neposlední řadě legislativně zamezit možnému zneužití zaopatřovacího příspěvku opakujícího se.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BĚLÍK, Václav, HOFERKOVÁ, Stanislava, KRAUS, Blahoslav a kol., 2017. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-271-0599-1.

ČÁBALOVÁ, Dagmar. 2011. *Pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-2993-0.

HENDL, Jan a REMR, Jiří, 2017. *Metody výzkumu a evaluace*. Vydání první. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1192-1.

CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.

JANDOUREK, Jan, 2008. *Průvodce sociologií*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-2397-6.

JEDLIČKA, Richard, 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících. Prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-5447-5.

KASÍKOVÁ, Hana, VALENTA, Josef a kol., 2024. *Učitelé učitelů: profesní dráhy a pojetí výuky*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-5848-3.

KIMPLOVÁ, Tereza, JOCHMANNOVÁ, Leona a SVOBODA, Jan, 2023. *Psychologie rodiny*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4122-2.

KOLÁŘ, Zdeněk a kol., 2012. *Výkladový slovník z pedagogiky*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3710-2.

KUKLA, Lubomír a kol., 2016. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3874-1.

LANGMEIER, Josef a MATĚJČEK, Zdeněk, 2023. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-5721.

MACEK, Petr, 2003. *Adolescence*. Druhé, upravené vydání. Praha: Portál, ISBN 80-7178-747-7.

MATEJČEK, Zdeněk a kol., 1999. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana, 2016. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí. Dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-3336-7.

NEUBAUER, Jiří, SEDLAČÍK, Marek a KRÍŽ, Oldřich. 2012. *Základy statistiky*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-4273-1.

NOVOTNÝ, Petr, IVIČIČOVÁ, Jitka, SYRŮČKOVÁ, Ivana a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína, 2017. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-271-0431-4.

PEMOVÁ, Terezie a PTÁČEK, Radek, 2022. *Data o dětech. Sociálně-právní ochrana dětí v České republice v datech*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-271-1338-5.

POSTRÁNECKÁ, Barbora, 2023. *Náhradka. Každé dítě by mělo vyrůst doma*. Praha: Albatros Media a.s. ISBN 978-80-7601-853-2.

PREUSS, Ondřej a ŠEDO VÁ, Nikola, 2023. *Dostupný advokát: Jak na běžné právní situace*. Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-271-5165-3.

PUGNEROVÁ, Michaela a KVINTOVÁ, Jana, 2016. *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-5452-9.

REICHEL, Jiří. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3006-6.

ŘEZÁČ, Karel, 2022. *Potencialita dětí v náhradní rodinné péči...od očekávání k autonomii*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 978-80-261-1073-6.

SLOWÍK, Josef, 2022. *Inkluzivní speciální pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-4865-3.

SVOBODA, Jiří, JOCHMANNOVÁ, Leona a KIMPLOVÁ, Tereza, 2023. *Psychologie rodiny*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-3064-1.

ŠÁMALOVÁ, Kateřina a VOJTÍŠEK, Petr, 2021. *Sociální správa. Organizace a řízení sociálních systémů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-4310-8.

Internetové odkazy a zákony

Nadační fond Veroniky Kašákové[online]. *O projektu Restart* [cit. 2024-03-15]. Dostupné z: [https:// www. www.nfvk.cz/o-programu-restart/](https://www.nfvk.cz/o-programu-restart/)

Nadace Terezy Maxové[online]. [cit. 2024-03-15]. Dostupné z: [https:// nadaceterezymaxove.cz/o-nas/nase-poslani/](https://nadaceterezymaxove.cz/o-nas/nase-poslani/)

Úřad práce ČR, 2024. Sociální tematika. In: *Úřad práce ČR*[online]. Praha: © Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2024-03-04]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky1>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: Systém náhradní rodinné péče	14
--	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Výše odměny pěstouna	17
Tabulka 2: Harmonogram dotazníkového šetření.....	30
Tabulka 3 Respondenti dle umístění.....	30
Tabulka 4: Informace o možnosti pobírat Zaopatřovací příspěvek opakující se	34
Tabulka 5 Tematická analýza	38
Tabulka 6 Zjištění z výzkumů	42

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Počet žádostí o zaopatřovací příspěvek opakující se od roku 2022.....	24
Graf 2 Klíčové postavy mladých dospělých	31
Graf 3 Příprava na odchod – názory respondentů.....	32
Graf 4 Cíle mladých dospělých po odchodu	32
Graf 5 Priority Individuálního plánu rozvoje.....	33
Graf 6 Pocity spojené s odchodem.....	34
Graf 7 Úspěchy po odchodu z PZ/NP	35

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Přepis rozhovoru s kurátorkou

Příloha P II: Dotazník

PŘÍLOHA P I: PŘEPIS ROZHOVORU S KURÁTOROU

Nejprve by mě zajímala otázka, odkud nejčastěji pochází mladí dospělí, s kterými pracujete a pobírají zaopatřovací příspěvek opakující se?

Nejčastěji z dětských domovů a z pěstounské péče.

Co vše je náplní vaší práce v přípravě mladých dospělých na odchod a osamostatnění se?

Musí kontaktovat OSPOD nebo zařízení, kde se takový mladý nachází, abych měla možnost se s ním potkat a vlastně mu potom nabídnu tu spolupráci. A musíme se sejit na vytvoření individuálního plánu.

Kdy začíná proces přípravy dětí a mládeže na odchod a kdo vše se na něm podílí?

Tak mělo by se na něm podílet hlavně zařízení a OSPOD. A potom mladého dospělého předat mně. Ale kdy to začíná, tak to já vůbec netuším, jak oni to mají nastavené.

Všichni musí mít tedy individuální plán, co se nejčastěji objevuje v tomhle individuálním plánu mladého dospělého?

Tak samozřejmě dokončit studium, to je takový stěžejní bod všech. Pak, protože je to vlastně příprava na budoucnost, tak si uvědomují, co by po té škole chtěli dělat za zaměstnání. Učí se hospodařit s financemi. To se tam také často objevuje. A osamostatnění se.

Aby mohli pobírat příspěvek, musí splnit určité podmínky. Jaké podmínky to jsou a je těžké je splnit?

Není těžké je splnit. Musí vlastně být...já teď přesně nevím ty roky. Ale myslím, že 3 roky v pěstounské péči a rok v zařízení. Potom musí přinést na úřad práce potvrzení o studiu, rozsudek o nařízení buď té pěstounky, nebo z toho zařízení. Délku trvání, jak dlouho tam byli, a Individuální plán. Potvrzení o vypracovaném individuálním plánu.

Jsou tam nějaké výjimky? Dá se v něčem ulevit?

Výjimky jako takové nejsou. Ale samozřejmě, když někdo, třeba já nevím, chybí mu měsíc nebo dva do splnění té požadované délky pobytu, tak vlastně si může požádat o zmírnění tvrdosti zákona. Ale otázka je na to ministerstvo, jestli jakoby vyhoví, nebo ne. Ale mám

jeden případ, kdy slečně chyběl fakt měsíc, nebo měsíc a půl, a vyhověl jí.

Myslíte si, že je příspěvek dostačující?

To v každém případě.

A mohou k němu pobírat ještě jiný příspěvek?

Pokud si najdou třeba podnájem, tak samozřejmě ty podnájmy nejsou levné. Tak si můžou požádat třeba příspěvek na bydlení.

Vy jste vlastně jediná paní kurátorka tady pro Zlín? Vzpomenete si, kolik jste měla klientů od ledna 2022?

No tak vzpomenu, tak zhruba kolem těch... do pětadvaceti. Tak ono jsou to teprve 2 roky, nebo běží 3. rok, takže není to zas tak dlouho ještě.

Víte zhruba, kolik v tuhle chvíli máte na starost mladých dospělých?

Ano, v tuhle chvíli mám 20.

Odkud pochází nejčastěji?

Z dětských domovů a z těch pěstounek.

Proč někteří již v tuhle chvíli nepobírají ten příspěvek?

Protože třeba dokončili studium. Nebo... no v podstatě ukončili studium. To je zásadní, že ukončili studium.

Ať už sami přerušili anebo dokončili úplně vzdělání?

Co mám tady vlastně ty ukončené, tak oni opravdu sami ukončili to studium. Jakože nebylo by tak, že by je vyhodila škola, že by třeba nechodili nebo tak, protože to by taky mohl být důvod pro ukončení zaopatřovacího příspěvku, kdyby vlastně neplnili tu docházku anebo nechodili na vyhodnocení toho individuálního plánu.

Je něco, co se vám na systému zaopatřovacího příspěvku opakujícího se nelíbí, co by byla potřeba zlepšit?

No myslím si, že by se mohl trochu víc propracovat ten zaopatřovací příspěvek pro ty děcka, které ukončily ústavní výchovu. Protože oni většinou odešli z rodiny a vrací se do rodiny.

A tam by měla mít jako tu vyživovací povinnost v podstatě ta rodina, ty rodiče. Takže tam si myslím, že se to trošičku může zneužít. Tohle by se mělo víc propracovat.

Přestože tento příspěvek je poměrně mladý, tak už ho mladí pobírají. Má to smysl?

No tak to určitě. Protože fakt ty děcka, které nikoho nemají, ať už třeba se chtějí osamostatnit z té pěstounské rodiny, už třeba začnou jakoby nějak samostatně fungovat, nebo tím víc ty děcka z těch dětských domovů, tak oni bývali jako často ztraceni. A vlastně že jo, nedostali žádnou podporu z úřadu práce nic. Natož, aby si dodělávali školu. Jasně, mohli by zůstat v dětském domově po dobu dodělání si školy. Ale toto si myslím, že je taková lepší příprava pro život, když se samostatní.

Já vám mockrát děkuju za poskytnutý rozhovor.

Rádo se stalo.

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK

1. Vaše poslední umístění bylo

- a) pěstounství/náhradní péče (NP)
- b) ústavní péče
- c) jiné

2. Kdo byl klíčovou postavou ve Vašem procesu přípravy na odchod z pobytového zařízení (PZ) či NP?

- a) vedoucí vychovatel
- b) psycholog
- c) pracovník OSPOD/kurátor
- d) jiná osoba

3. Jak jste vnímal/a tyto nápomocné osoby?

4. V kolika letech u Vás začala příprava na odchod?

5. V kolika letech dle Vašeho názoru by měla začít příprava na odchod?

- a) 13 – 14 let
- b) 15 – 17 let
- c) 6 měsíců pře odchodem z PZ/náhradní péče

6. Co bylo Vaším hlavním cílem po odchodu z PZ/NP?

- a) najít si bydlení
- b) dostudovat učiliště, SŠ
- c) co nejdříve si sehnat práci
- d) jiné

7. Znáte svůj individuální plán mladého dospělého?

8. Co vnímáte jako nejužitečnější z tohoto plánu?

- a) finanční gramotnost
- b) vedení domácnosti
- c) jednání na úřadech
- d) osobnostní rozvoj
- e) Jiné

9. Jak jste se dozvěděl/a o možnosti pobírat zaopatřovací příspěvek opakující se?

10. Znáte podmínky pro jeho poskytnutí?

11. Je výše zaopatřovacího příspěvku dostačující?

12. Jaké byly Vaše nejčastější pocity spojené s odchodem?

13. Co považuje za úspěch / neúspěch po odchodu z PZ/NP?

14. Cokoli dalšího, co chcete dodat